

'femella' (no 'dona'); FebrCardona havia posat *fembra* en el seu dicc. menorquí, però sembla que va penedir-se, perquè va deixar en blanc les tres columnes corresponents a les equivalències llatina, francesa i castellana (com si s'hagués adonat que era un barbarisme, i oblidat d'esborrar la pretesa forma catalana). Em sembla bastant clar que seria una innovació moderna d'alguns, que volent imitar l'ús andalusat de manta *jmbra* castellana (dona d'aires provocatius, incitants), van usar repetidament això o *embra*, i després en fe-
ren *fembra*, barrejant-ho amb el cat. *femella*.

DERIV.: *Fembrer* [fi S. XIV, Eiximenis, *DAG.*, segle xv; «afeminat, / gayol, *fembrer* / e bagasser», JRoig (*Spill*, 7673)]; *fembreria* [S. XVII, *DAG.*]. *Fembril* [1373]: «una gran serpent, la qual ha molt bella faç e *fembril*, e ha grans ales» (*BABL* XII, 35); Eiximenis (*DAG.*); a l'Ebre sembla que es conserva, si bé desviat el sentit des de 'flac com una dona' a 'prim' o 'raquític': seria 'escanyolit' a Flix i Falset segons l'*ALCat.*, 'cànem bord, que no fa gra' a Tortosa (*AlcM*, § 2), però Bladé li dóna un sentit melioratiu: «hi ha dones esveltes i flexibles (*fembrils* com diuen allí amb paraula gràfica, referint-se a les falses-primas) --- la cintura fina, ben fetes d'anques i altes de pit» (*Benisanet*, p. 21); *fembrilat* ('sebrat) raquític' a Gandesa.

Fembritxola [Eiximenis, *Ll. dels Angels*, *DAG.*; *Crestà*, *AlcM*: *-itxola* fa pensar en un mossarabisme contagiada a València a Eiximenis]. *Fembrot*: «conseyll a les donzelles / <fort> en especial, / qu'estes *fembrot*es veyles / (qui van pertot) / no hagen familiars», en el poema prosificat per Eiximenis en el *L. de les Dones* (*EntreDL* I, 194, cap. 21.3). *Enfembrat* ('engrescat', Šóller, *AlcM*). *Afembrar*; *afembrat*.

CPT.: *Profembra* 'dona respectable' [1311], format segons *probom*, -ome: «que-y dona la *profembra* Na Pa. Andreua», 1311, però després devia ser arcaisme més o menys artificios, car l'*InuLC* en troba 9 casos des de 1366 a 1383, tots ells amb *-mn-* (*profemna*); *profembra*.

Femella [Llull], antònim de 'mascle', del ll. FEMELLA 'doneta, dona feble' (Catul), en llatí fou diminutiu format normalment de FEMINA (< FE-MENA, antic parmitjà del verb indoeur. DHE-), d'on FEMEN-LA; conservat en occità *femela*, francès *femelle*; en català és d'ús general a tot el domini lingüístic, fins als últims extrems del Sud i del Nord-Est i Nord-Oest: Capcir («ni l máskle ni lə fəməljə», Formiguera, 1960), Vall Ferrera, Cardós, Benasc (*femèlja* parlant d'isards un dels informants, *kada femèlja d isârso* pronuncia l'altre, 1965). També arriba fins a l'extrem Nord en el sentit de la femella o rosca d'un caragol (Areu, 1933), i aplicat a vegetal d'espècie discrepant: *pi femella* Cardós (Estaon, Esterrí, 1934); cànem *femèlja* 'espècie més primerenca que l'altra', Tor de Vall Ferrera (1932). *Femellada*. *Femellam* [*DAG.*; JqRuyra]. *Femellenc* [*DAG.*, *VCatalà*, *AlcM*].

Femeller [1878, *DAMen.*], no *DFA.*, i *AlcM* no en dóna cites, però recordo haver-lo sentit bastant en el Continent (l'usava, p. ex., tot un Nicolau d'Olwer), i és millor que l'arcaisme *fembrer* [Lab.; *DFA.*] com a

equivalent de 'home donat a les dones' (cast. *mujeriego*): «J. Roís de Corella --- escriptor aristocràtic, eixelebrat, *femeller* --- mor probablement penedit de les seves innombrables follies» (Jordi Carbonell, JRde Corella, *O. Compl.* I, 1973, p. 35); *femelleria*; *femelleta*; *femelli*. *Femellot* 'anella que el timó porta, en la qual s'insereix l'agulla', StPol de Mar (1929), allí amb la pronúncia xocant *fəməjót*, discrepant de *fəməljə* i explicable perquè el mateix estri s'ha dit també *agullot* (així *AlcM*, s. v. *femella*, § 2b), on *-jót* és normal, com a derivat d'*agulla* (pron. a St. Pol *əgújə*). *Femellota*. *Femellum*. *Femellut* [*DAG.*]. *Afemellar*; *afemellat*; *afemellació*; *afemellament*.

Femeni [*femini*, Llull; *-eni* BMetge, *AlcM* Ausiàs, *DAG.*]; *femeniu* (*AlcM*, pots ser mala lectura per *femenin*). *Femenil* [1344, *Ordin. Pal.* i exs. del S. xv, *AlcM*], formació paral·lela a la it. *femminile*; molt aforviada per JoMartorell: «mitigant los treballosos assalts que, en lo *femenil* coratge, desesperades eleccions e molts greus enuigs procurant, infonen», «en lo vostre benaventurat repòs ésser companys de tots los altres staments *femenils*», «deu-se contemplar que en lo agraciad gest que mostrava, *femenil*, totes les amagades coses no podien ésser sinó més stimades de les donzelles sposades que ab ella venien», «mas les paraules *femenils* ab poc treball ixquen de la boca» (*Ag.* I, 17, 135, 126; II, 85); d'ací un diminutiu *femenillet* canviat per metàtesi en *felininet* 'flac' tort. (*BDC* III, 97).

Femenivol. *Feminitat* o *femenitat* tots dos en Llull; aquell, reprès modernament i avui molt usat; *femineitat*, *feminitzar*, *feminització*. *Feminisme*, *feminista*, ja molt usats cap a 1910, però no registrats encara en el *DOrt.*, 1917; *antifeminista*. *Efeminar*, pres del ll. *effeminare* id.; *efeminat*: «hom *efeminat* e carnal, no ha neguna fermetat ab veritat ne ab res de bé, ne duptaria de fer infinides ffalsies per haver son enteniment o per satisfacer a la carn e a la viltat sua», Eiximenis, *Dones*, cap. 183 (A, fº 131r2); generalment canviat en *afeminat*: «cornut e bort, / bastant, malvat, / *afeminat*, / gayol, *fembrer* / e bagasser», JRoig (*Spill*, 7672), grafia que seguia vigent fins al S. XIX (Lab., però *efem-*, *DOrt.*); *efeminació*, *-nador*, *efeminament*. *Dejeminació*.

1 En aquest escrit sempre amb *a* tònica (grafia de *ś*, la *è*): *fambre*, 55.35, 80.16, 83.20 i passim a tota l'obra. També hi ha *á* constant en els rars casos que s'hi troben de la forma arcaica: *famne*, 79.1; *famna*, 100.33.

Femella, *femellam*, *femeller*, *femelleta*, *femellot*, *femellut*, *femení*, *femenil*, *femeniu*, *femenivol*, V. *fembra* *Fementit*, V. *je Femer*, *femeral*, *femeró*, *femetar*, *femeter*, *-etaire*, V. *fems* *Feminal*, *feminitat*, *feminil*, *feminisme*, *feminista*, *feminitzar*, *femna*, V. *fembra* *Femoral*, V. *femur* *Femoral*, *femós*, V. *fems*

FEMS, del ll. vg. FĒMUS, FĒMŌRIS, mot neutre que va reemplaçar els clàssics FĪMUS i FĪMUM, per influència del sinònim STĒRCUS, STĒRCŌRIS, la forma més cor-